

University of Groningen

Artikel 6 EVRM

Hartog, Johanna Diana den

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1992

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Hartog, J. D. D. (1992). Artikel 6 EVRM: Grenzen aan het streven de straf eerder op de daad te doen volgen. Maklu.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING

De belangrijkste vraagstelling van mijn onderzoek luidde: welke grenzen stelt artikel 6 EVRM aan het streven de straf eerder op de daad te doen volgen? Aan deze vraagstelling ontleende ik de twee doelstellingen voor mijn onderzoek:

- I. het concretiseren van artikel 6 EVRM, opdat het voldoende houvast biedt bij het zoeken naar de bedoelde grenzen; en
- II. het toetsen van enkele Nederlandse rechtsfiguren aan het door mij geconcretiseerde artikel 6 EVRM.

Het concretiseren van artikel 6 EVRM heb ik in drie etappes gedaan. Eerst ben ik nagegaan wat de strekking is van de in artikel 6 EVRM genoemde rechten. Uiteindelijk bleek dat artikel 6 EVRM twee doelstellingen kent:

- A. Bescherming tegen een langdurige strafvervolging; en
- B. Bescherming tegen willekeurig strafleed. Dit laatste doel kan men weer onderscheiden in de bescherming tegen een willekeurige veroordeling en tegen een willekeurige bepaling van de strafzwaarte.

De wijze waarop de verdachte beschermd wordt tegen een langdurige strafvervolging is voor de hand liggend: de verdachte heeft een recht om binnen een redelijke termijn te worden berecht.

Ingewikkelder is de wijze waarop artikel 6 EVRM de verdachte wil beschermen tegen willekeurig strafleed:

1. In de eerste plaats wordt die bescherming geboden door de onschuldpresumptie. De onschuldpresumptie wil zo veel mogelijk waarborgen dat alleen schuldigen worden veroordeeld. Uit de onschuldpresumptie vloeit namelijk, blijkens de Straatsburgse rechtspraak, voort dat de rechter bij twijfel aan de schuld van de verdachte geen veroordeling mag uitspreken en dat het in principe niet aan de verdachte is zijn onschuld aan te tonen, maar dat de vervolgende ambtenaar bewijs moet aandragen voor de schuld van de verdachte. Het EHRM heeft weliswaar in de Salabiaku-zaak bepaald dat een delictsomschrijving presumpties van schuld mogen bevatten, maar slechts onder de voorwaarde dat het voor de verdachte niet bij voorbaat onmogelijk is die presumpties te weerleggen. Nu het EHRM de lidstaten verboden heeft met onweerlegbare schuldpresumpties te werken, kan daaruit het verbod van de zogenaamde "Verdachtsstrafen" worden afgeleid; voor een veroordeling is slechts een vermoeden van schuld onvoldoende. Uit het feit dat de Straatsburgse instanties verbieden een "Verdachtsstrafe" op te leggen heb ik gemeend te mogen afleiden dat

het dan ook verboden is iemand een straf op te leggen voor een feit dat hij niet gepleegd heeft.

Een ander belangrijk aspect van de onschuldpresumptie betreft de procesverplichting: de verdachte mag niet worden onderworpen aan strafleed, indien hij geen aanspraak heeft kunnen maken op een overeenkomstig artikel 6 EVRM gevoerde procedure. Indien de verdachte inderdaad aanspraak maakt op een dergelijke procedure is de overheid hieraan gehouden.

2. Een tweede onderdeel van de bescherming van de verdachte tegen willekeurig strafleed, bestaat uit de toekenning van verdedigingsrechten aan de verdachte. De verdachte moet in staat zijn aan te tonen dat de tegen hem gerichte beschuldiging onjuist is. Artikel 6 EVRM kent hem daarom de volgende verdedigingsrechten toe:

- a. het recht op voldoende informatie;
- b. het recht op voldoende tijd en faciliteiten;
- c. het recht om zich zelf te verdedigen en/of op rechtsbijstand;
- d. het recht om getuigen te (doen) ondervragen;
- e. het recht op een tolk; en
- f. het recht om ter terechtzitting aanwezig te zijn.

3. Ten derde heeft de verdachte recht op een onpartijdige, onafhankelijke en bij de wet ingestelde rechter. Dit waarborgt een beter, in de zin van objectiever, oordeel over de gegrondheid van de strafvervolging en de strafmaat.

4. Een andere waarborg voor een zo goed mogelijk oordeel van de rechter betreft het openbaarheidsvereiste. Er wordt verondersteld dat de rechter de zaak beter aanpakt indien hij wordt gecontroleerd door het publiek.

De tweede etappe bij de concretisering van artikel 6 EVRM bestond uit de beantwoording van de vraag naar de toepasselijkheid van artikel 6 EVRM. Ten eerste vraag ik mij daarbij af welke procedures kunnen worden aangemerkt als een strafvervolging in de zin van artikel 6 EVRM. Immers, indien sprake is van een dergelijke strafvervolging dient de procedure te voldoen aan de door artikel 6 EVRM gestelde vereisten. Het EHRM hanteert verschillende criteria ten aanzien van de vraag of sprake is van een strafvervolging in de zin van artikel 6 EVRM. Het EHRM hanteert een formeel criterium, indien volgens het recht van de lidstaat sprake is van een strafvervolging. In dat geval gaat het EHRM er van uit dat artikel 6 EVRM van toepassing is. Indien volgens het recht sprake is van een administratiefrechtelijke of tuchtrechtelijke procedure

hanteert het EHRM autonome criteria. Is de aard van het vergrijp strafrechtelijk, dan is artikel 6 EVRM van toepassing. Bij administratiefrechtelijke procedures is dit het geval indien het vergrijp wordt bedreigd met een punitieve sanctie. Bij tuchtrechtelijke procedures is dit niet voldoende; de punitieve sanctie moet bovendien van enig gewicht zijn.

De vraag wanneer een sanctie punitief van aard is, wordt door de Straatsburgse instanties niet duidelijk gemaakt. Ik heb echter gemeend, gelet op de doelstellingen van artikel 6 EVRM, dat punitief kan worden omschreven als retributief, dat wil zeggen dat de sanctie een leedtoevoegende *reactie* vormt op één of meer voorwaarden voor strafbaarheid.

In de tweede plaats heb ik mij afgevraagd wanneer de rechten ex artikel 6 EVRM van toepassing zijn binnen een procedure die kan worden aangemerkt als strafrechtelijk in de zin van artikel 6 EVRM. In het algemeen kan men stellen dat die rechten gelden zodra en zolang zij bij kunnen dragen aan de met die rechten nagestreefde doeleinden. Dit algemene criterium kan met zich meebrengen dat de rechten ex artikel 6 EVRM op een verschillend moment dienen te worden nageleefd, omdat die rechten nu eenmaal andere doeleinden nastreven of dezelfde doeleinden op een andere wijze nastreven. Tenslotte kan het net genoemde criterium met zich meebrengen dat een recht in het geheel niet nageleefd hoeft te worden, omdat het op geen enkel moment een bijdrage had kunnen leveren aan de met dat recht na te streven doeleinden.

Stel nu dat een recht kan bijdragen aan de met dat recht nagestreefde doeleinden en het wordt niet nageleefd, betekent dit dan dat artikel 6 EVRM is geschonden? De beantwoording van deze vraag vond plaats gedurende de derde etappe. Ik ben tot de conclusie gekomen dat er niet altijd sprake is van een schending. Er doet zich geen schending voor indien:

1. er door het EVRM beschermde belangen zijn, waaraan prioriteit mag worden verleend;
2. de verdachte weliswaar in een fase van de procedure zijn rechten niet heeft kunnen uitoefenen, maar hij hiertoe alsnog in een latere fase de gelegenheid krijgt (reparatie);
3. de doeleinden van dat recht door middel van compensatoire maatregelen toch zijn bereikt;
4. de lidstaat voldoende moeite heeft gedaan het recht na te leven en/of de verdachte onvoldoende moeite heeft gedaan het recht te kunnen uitoefenen; of
5. de verdachte het betreffende recht niet heeft willen uitoefenen, terwijl dit niet-willen kan worden aangenomen indien:
  - a. de verdachte voldoende en duidelijk geïnformeerd was;

- b. de verdachte geestelijk in staat was de informatie te bevatten en de consequenties van zijn besluit te doorgronden;
- c. de verdachte niet gedwongen werd het besluit te nemen;
- d. de verdachte voldoende tijd is gegund zijn beslissing te nemen;
- e. de verdachte duidelijk te kennen heeft gegeven zijn rechten niet te willen uitoefenen; en
- f. de handelingsvrijheid van de verdachte niet onrechtmatig is ingeperkt.

Indien de verdachte een recht ex artikel 6 EVRM niet heeft uitgeoefend en er geen sprake is van een situatie als bedoeld onder 1, 2, 3, 4 of 5, zal er sprake zijn van een schending van artikel 6 EVRM op nationaal niveau. Een schending op Europees niveau kan worden vermeden, indien de lidstaat adequate maatregelen verbindt aan de schending van artikel 6 EVRM op nationaal niveau.

Tevens is in hoofdstuk 5 aan de orde gekomen in hoeverre de geringe zwaarte van de straf een rol kan spelen bij de vraag of zich een schending van artikel 6 EVRM voordoet. Gebleken is dat de geringe zwaarte van de straf op zich onvoldoende rechtvaardiging vormt om een in artikel 6 EVRM genoemd recht niet te respecteren; er kan zich ook een schending van artikel 6 EVRM voordien, indien slechts een lichte straf opgelegd kon worden. Wel is gebleken dat het niet kunnen opleggen van een zware sanctie een factor is waarmee, in combinatie met andere factoren, rekening wordt gehouden.

Het laatste gedeelte van mijn onderzoek is in beslag genomen door de tweede doelstelling van mijn onderzoek, namelijk het toetsen van een aantal Nederlandse rechtsfiguren aan artikel 6 EVRM.

Als eerste heb ik de *wettelijke regeling van de korte aanduiding van het feit* getoetst. Teneinde de verdachte de gelegenheid te geven zich voor te bereiden bepaalt artikel 261 lid 1 Sv dat de dagvaarding, naast tijd en plaats, een opgave van het feit bevat. In een aantal bijzondere procedures is het echter mogelijk de opgave van het feit te vervangen door de korte aanduiding van het feit. Na toetsing van de regeling ben ik tot de conclusie gekomen dat deze niet duidelijk in strijd is met artikel 6 EVRM, maar dat er wel verbeteringen mogelijk zijn. Zo zou beter aan artikel 6 lid 3 onder a EVRM - het recht op voldoende informatie - tegemoet gekomen kunnen worden, indien de dagvaarding of de oproeping de vermoedelijk overtreden wettelijke bepaling bevat. Nu is dit noch voor de regeling van de korte aanduiding van het feit, noch voor de normale regeling een vereiste. Ten tweede zou het recht op voldoende tijd beter gerespecteerd kunnen worden, door de verdachte er op te wijzen dat hij, nadat de korte aanduiding van het feit op de terechtzitting is aangevuld,

een schorsing van het onderzoek ter terechtzitting kan verzoeken.

Als tweede heb ik de *voeging ad informandum* getoetst. Ad informandum gevoegde feiten worden door de rechter op vereenvoudigde wijze afgedaan. De voeging ad informandum is niet in de wet geregeld, maar is binnen de jurisprudentie genormeerd. In dat laatste schuilt ook meteen het probleem dat bij de toetsing naar voren kwam: de normering is onvoldoende. De voeging ad informandum kan er namelijk toe leiden dat de waarborgen van artikel 6 EVRM niet worden nageleefd. Dit hoeft op zich geen probleem te zijn, mits er sprake is van een rechtsgeldige afstand van recht door de verdachte. De jurisprudentiële normering van de voeging ad informandum laat echter veel ruimte voor het niet respecteren van artikel 6 EVRM zonder dat sprake is van een rechtsgeldige afstand van recht. Het zou mijns inziens beter zijn indien de voeging ad informandum (bijvoorbeeld in de wet) nader genormeerd zou worden en wel zodanig dat het niet naleven van artikel 6 EVRM alleen mogelijk is, indien er sprake is van een rechtsgeldige afstand van recht.

Vervolgens heb ik iets geschreven over de *verkorting van dagvaardingstermijnen*. Ik heb in de eerste plaats de regeling van de artikelen 370 en 386 lid 2 Sv getoetst en ben tot de conclusie gekomen dat deze beide bepalingen geschrapt moeten worden. Uitgangspunt van die bepalingen is namelijk dat de verdachte geen voorbereidingstijd wordt gegund; hij wordt rauwelijks gedagvaard. Weliswaar bestaat er een reparatie-mogelijkheid, maar deze is naar mijn smaak onvoldoende. De verdachte kan pas zijn recht op voldoende tijd realiseren, indien hij op de hoogte is van de mogelijkheid een schorsingsverzoek in te dienen en indien de rechter bereid is inderdaad de schorsing te verlenen. De verdachte wordt hierdoor mijns inziens te afhankelijk van de bekwaamheid en goedwillendheid van anderen bij de realisering van zijn rechten.

Als tweede kwam het nieuwe artikel 265 Sv aan bod. Dit artikel levert een verslechtering van de positie van de verdachte op, in die zin dat hij meer dan voorheen afhankelijk is van de rechter bij de realisering van zijn recht op voldoende voorbereidingstijd. Is de dagvaardingstermijn korter dan tien dagen en is de verdachte verschenen, dan is de rechter - in tegenstelling tot de oude regeling - niet verplicht het onderzoek ter terechtzitting te schorsen. Men kan zich afvragen of de wetgever niet had moeten vasthouden aan het oude artikel 265 Sv dat de verdachte een *recht* op uitstel gaf, indien hij op zeer korte termijn was gedagvaard. Nu is de ter terechtzitting verschenen verdachte - ook indien de kans groot is dat hij te weinig voorbereidingstijd heeft gehad - afhankelijk van de goedwillendheid van de rechter.

De vierde rechtsfiguur die ik heb getoetst was de *transactie-regeling*. Bij deze regeling doet zich eenzelfde probleem voor als bij de voeging ad informandum: de regelgeving biedt een ruim kader waarbinnen justitiële autoriteiten op tal van verschillende manieren artikel 6 EVRM kunnen schenden. Het is namelijk binnen dat wettelijk kader mogelijk inbreuk te maken op door artikel 6 EVRM beschermde rechtsbelangen, zonder dat sprake is van een rechtsgeldige afstand van recht en zonder dat er anderszins een rechtvaardiging bestaat voor de niet-naleving van de in artikel 6 EVRM genoemde rechten.

Daarna heb ik de *wet Mulder* op twee aspecten getoetst, namelijk het recht op toegang tot de rechter en de onschuldpresumptie. Ten aanzien van het *recht op toegang tot de rechter* kan men spreken van een te rigide regelgeving. De artikelen 9 en 11 van de wet Mulder kan men zien als uitwerkingen van het streven om minder zaken door de rechter te laten afdoen. Artikel 9 bepaalt dat een beroep op de rechter alleen mogelijk is, indien de verdachte binnen dertig dagen nadat de officier van justitie de beslissing op het beroepschrift heeft verzonden beroep heeft ingesteld bij de kantonrechter. Elke overschrijding van die termijn komt voor rekening van de verdachte. De toegang tot de rechter wordt door artikel 11 van de wet Mulder verder bemoeilijkt. Volgens die bepaling kan de verdachte alleen zijn recht op toegang tot de rechter realiseren, indien hij voor een zekerheidstelling zorgt die evenveel bedraagt als de hem opgelegde sanctie. Bovendien moet hij zelf ter griffie de betaalmiddelen overhandigen. Een strikte toepassing van de artikelen 9 lid 1 en 11 van de wet Mulder kan er toe leiden dat het recht op toegang tot de rechter onvoldoende wordt gerespecteerd.

Ten aanzien van de *onschuldpresumptie* is de wetgever mijns inziens te kort geschoten. Door de wet Mulder is het mogelijk geworden dat iemand gestraft wordt zonder dat hij iets te maken heeft met het gepleegde delict of dat personen een zogenaamde "Verdachtsstrafe" wordt opgelegd. Zodra dit gebeurt is dit in strijd met het tweede lid van artikel 6 EVRM. Daarom zou deze mogelijkheid uit de wet Mulder moeten worden geschrapt.

Tenslotte heb ik verschillende dwangmiddelen en een voorlopige maatregel besproken die vanwege het mogelijke punitieve karakter op gespannen voet staan met artikel 6 lid 2 EVRM. Als eerste kwam de *voorgeleiding* van de verdachte ter sprake zoals die geregeld is in de artikelen 370 en 386 lid 2 Sv. Ten aanzien van deze regeling ben ik tot de conclusie gekomen dat deze in strijd is met de onschuldpresumptie, omdat de "meerwaarde" van deze regeling - ten opzichte van artikel 272 Sv - slechts bestaat uit het zo vroeg mogelijk executeren van de sanctie, ter-

wijl op het moment dat de executie een aanvang neemt de verdachte niet in staat is geweest de hem in artikel 6 EVRM toegekende rechten uit te oefenen. Juist omdat het doel van de voorgeleiding er in bestaat in een vroeg stadium met de executie een begin te maken en de artikelen ook geen betekenis hebben in een verdragsconforme zin, lijkt het me zinnig de door die artikelen toegelaten voorgeleiding te schrappen.

In de tweede plaats heb ik *artikel 67a lid 2 onder 1 Sv* getoetst aan de onschuldpresumptie. Het ging dan om de vraag of de daar genoemde grond voor de voorlopige hechtenis - de geschoktheid van de rechtsorde - bedoeld is om door middel van de voorlopige hechtenis een aanvang te maken met de executie van de straf. Ik heb betoogd dat de formulering van artikel 67a lid 2 onder 1 Sv inderdaad in die richting wijst en aan de hand van het arrest Lettelier gepleit voor een andere formulering, opdat bewerkstelligd wordt dat het binnen het wettelijke kader niet meer mogelijk is de verdachte vast te houden enkel op grond van het feit dat de rechtsorde is geschokt. De door mij voorgestelde herformulering zou er toe moeten leiden dat de voorlopige hechtenis op grond van artikel 67a lid 2 onder 1 Sv slechts dan wordt toegepast, indien het op vrije voeten laten van de verdachte daadwerkelijk leidt tot een verstoring van de openbare orde.

Vervolgens kwam het *Amsterdamse model van de voorlopige hechtenis* aan de orde. Volgens dit model moet de straf zo snel mogelijk door middel van de voorlopige hechtenis ten uitvoer worden gelegd. Deze praktijk is in strijd met artikel 6 lid 2 EVRM: aan de verdachte wordt punitief leed toegevoegd zonder dat hij in staat is geweest zijn verdedigingsrechten uit te oefenen.

De voorlopige maatregel die ik heb getoetst betrof de *invordering van rijbewijzen* volgens het nieuwe artikel 27 WVV. Hoewel de wetgever in de memorie van antwoord uitdrukkelijk te kennen heeft gegeven dat het nieuwe artikel 27 WVV niet is bedoeld om de invordering punitief te gebruiken, heb ik mijn twijfels. Na de invordering, maar voordat de officier van justitie een beslissing heeft genomen omtrent de inhouding, mogen de rijbewijzen tien dagen worden vastgehouden. De grond voor dat vasthouden is niet duidelijk. Er is namelijk dan nog niet vastgesteld dat teruggave van het rijbewijs een gevaar vormt voor de verkeersveiligheid. De grond die dan - naast een punitief gebruik - overblijft is een *mogelijk* gevaar voor de verkeersveiligheid. Indien de wetgever dit inderdaad als grond bedoeld heeft, kan men kan zich afvragen of dit voldoende is voor het vasthouden van het rijbewijs gedurende de tien dagen. Vooral nu er meermalen voor gepleit is de invorderingsbevoegdheid ex artikel 27 WVV punitief te gebruiken.